

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи
Запорізького національного університету

Ю.О. Каганов
серпня 2020 р.

ВИТЯГ

з протоколу фахового семінару кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету від 24 липня 2020 р. № 12

Присутні: д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного та господарського права, декан юридичного факультету Запорізького національного університету Т.О. Коломоєць, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету В.К. Колпаков, д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Є.В. Курінний, к.ю.н., доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету А.А. Шарая, к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Л.В. Кузенко, к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Р.О. Кукурудз, к.ю.н., доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Ш.Н. Гаджиева, д.ю.н., завідувач відділу економіко-правових досліджень Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій К.В. Головка, здобувач А.В. Кісловський.

Головуючий: д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету В.К. Колпаков.

Секретар: к.ю.н., доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Ш.Н. Гаджиева.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: обговорення основних наукових результатів дисертації Кісловського Андрія В'ячеславовича «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право», для їх апробації та оцінки їх новизни, теоретичного та практичного значення.

СЛУХАЛИ: здобувача Кісловського Андрія В'ячеславовича про результати виконаного наукового дослідження.

Здобувач стисло навів основні наукові положення та теоретичні висновки, що стосуються сучасного стану та можливих напрямів подальшого удосконалення матеріальних та процесуальних положень щодо розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні.

У подальшому доповідач акцентував увагу присутніх на отриманих ним результатах уточнення дефініції, ознак, мети та завдання статутів територіальних громад міст в Україні, дослідження ідеологічного підґрунтя розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні, а також розгляду історіографії дослідження питань розробки та прийняття статутів територіальних громад міст.

Після цього здобувач висвітлив питання необхідності статутів територіальних громад для міст в Україні, стадій розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні, охарактеризував концепцію статуту територіальної громади українського міста та презентував розроблену ним теоретичну модель проекту статуту територіальної громади українського міста.

І, насамкінець, здобувачем запропоновано напрями подальшого удосконалення матеріальних та процесуальних положень щодо розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні (охоплено матеріальні та процесуальні аспекти).

Завершивши доповідь, здобувач відповів на **запитання учасників фахового семінару.**

Колпаків В.К., д.ю.н., професор: Одним із структурних елементів Вашої дисертації є підрозділ, присвячений стадіям розробки та прийняття статутів територіальних громад українських міст. Чи є наразі необхідність відокремлювати статутний процес у містах від статутного процесу у селах, селищах?

Кісловський А.В., здобувач: Дякую за запитання. На мій погляд, така необхідність існує, більше того, вона є нагальною та актуальною.

По-перше, територіальна громада міста є значно більшою за кількістю своїх членів, ніж територіальна громада села, територіальна громада селища. У зв'язку з цим необхідно врахувати кількісний показник, коли планується розробка та обговорення концепції майбутнього статуту, проекту майбутнього статуту.

По-друге, традиційно у містах концентрація фахівців, у тому числі фахівців з юридичних наук, є більшою. А тому у представницьких органів міського самоврядування значно більше можливостей залучення цих осіб до розробки концепції статуту, проекту статуту.

По-третє, у дисертації низка висновків та пропозицій сформульована з урахуванням мого особистого практичного досвіду депутата Одеської міської ради кількох скликань.

Кукурудз Р.О., к.ю.н., доцент: Яка Ваша думка, чи грають органи міського самоврядування вагому роль у подоланні наслідків пандемії COVID –

19? Чи слід відобразити відповідні положення у статутах територіальних громад міст?

Кісловський А.В. здобувач: Дякую за запитання.

Я вважаю, що в умовах застосування карантинних заходів органи місцевого, у тому числі міського самоврядування відіграють все більш значну роль у забезпеченні життєдіяльності членів територіальної громади, захисту прав людини.

Навряд чи доцільно включати до статутів міських громад положення про пандемії у цілому, про COVID - 19 зокрема. Але, варто зробити акцент на правах людини, їх додатковому гарантуванні.

Одним з таких прав, додатково гарантувати яке міські ради в змозі, є конституційне право на медичну допомогу та охорону здоров'я. Слід всіляко підтримувати направлення коштів міських бюджетів до цієї сфери суспільного життя.

Саме такі – загальні положення – слід відобразити у статутах територіальних громад міст.

Кузенко Л.В., к.ю.н., доцент: Ви пропонуєте скасувати Положення про державну реєстрацію статутів територіальних громад, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 р. Чому Ви думаєте, що це буде доречним? Адже наразі ми в Україні маємо приклади юридичного волюнтаризму, невідповідності підзаконних актів Конституції України та законам України.

Кісловський А.В., здобувач: Дякую за запитання.

Мені дуже імponує ідея розглядати статут територіальної громади міста як «міську конституцію», хоча я не погоджуюсь з тим, що так іменувати цей документ було б юридично грамотним.

Статут є основним кодифікованим актом територіальної громади міста. У роботі запропоновано багатостадійну процедуру ретельного опрацювання його тексту, що зведе до мінімуму можливість помилок, неточностей, невідповідності чинному законодавству.

Якщо ж подібні положення статуту міської територіальної громади будуть виявлені після набуття ним чинності, завжди будуть варіанти їхньої зміни – шляхом звернення до міської ради, шляхом звернення до суду.

До того ж, ця пропозиція цілком відповідає ідеї децентралізації публічної влади, яка зараз знаходить свою практичну реалізацію в Україні.

Курінний Є.В. д.ю.н., професор: В роботі Ви зупиняєтесь на питанні необхідності Концепції статуту територіальної громади міста та пропонуєте її структуру. На чому базуються Ваші пропозиції?

Кісловський А.В., здобувач: дякую за запитання.

Ми вважаємо, що слід рекомендувати практику розробки не тільки проекту статуту територіальної громади міста, але й такої, що йому передує, концепції статуту територіальної громади міста, виходячи з кількох міркувань.

По-перше, це позитивний досвід тих українських міст, які застосовували цю інновацію (Одеса, Львів, Київ, інші).

По-друге, це можливість ознайомити пересічних членів територіальної громади з напрацюваннями щодо майбутнього статуту, зацікавити їх, залучити якомога більше членів міської громади до опрацювання цього документу.

По-третє, і це вже згадувалось сьогодні, - ця стадія статутного процесу сприятиме мінімізації помилок, неузгодженості, інших вад у вже прийнятому статуті територіальної громади міста.

ВИСТУПИЛИ: науковий керівник здобувача д.ю.н. Головка К.В., д.ю.н., професор Колпаков В.К., д.ю.н., професор Курінний Є.В., к.ю.н., доцент Кукурудз Р.О., к.ю.н., доцент Кузенко Л.В.

Після відповідей на запитання учасників фахового семінару було озвучено **висновок наукового керівника доктора юридичних наук Головка К.В.** з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

Науковий керівник здобувача вказала на те, що здобувач повною мірою опанував освітню складову освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня складова індивідуального плану роботи аспіранта виконувалась своєчасно та з досягненням високих результатів вивчення навчальних дисциплін. Як наслідок, Кісловський А.В. здобув теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, достатньою мірою оволодів методологією наукової та педагогічної діяльності, що підтверджується проведенням ним власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Неухильно дотримуючись високих стандартів академічної та професійної доброчесності, здобувачем опрацьовано значну кількість наукових, нормативно-правових та інших джерел, які стосуються теми дисертаційного дослідження.

Науковий керівник особливо відзначила наполегливість здобувача, його активність та цілеспрямованість. Здобувач яскраво та послідовно демонстрував прагнення до вироблення орієнтованих на практичне застосування в умовах сучасних реалій теоретичних концепцій та прикладних законодавчих рішень, підкріплених належним науковим обґрунтуванням. Зміст дисертації відображає здійснення здобувачем критичного переосмислення наявних та створення нових цілісних знань. У процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи, дослухаючись до загальних настанов наукового керівника з питань, що об'єктивно лежать за межами розуміння здобувача наукового ступеня доктора філософії, здобувач виявив високий ступінь самостійності під час започаткування, планування, реалізації та коригування процесу наукового дослідження.

За результатом виконання дисертаційної роботи є всі підстави вважати, що наукова робота є першим у національній юридичній науці дослідженням, у якому проаналізовано сучасний стан та запропоновано напрями подальшого

удосконалення матеріальних та процесуальних положень щодо розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні.

У роботі наведено положення, висновки та рекомендації, що характеризуються науковою новизною.

Зважаючи на вищевикладене, науковий керівник здобувача д.ю.н., с.н.с. К.В. Головка вважає, що наукова кваліфікація А.В. Кісловського відповідає вимогам, що пред'являються до здобувача ступеня доктора філософії, а його дисертація «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», може бути рекомендована до прийняття до розгляду спеціалізованою вченою радою.

Долучившись до **обговорення основних наукових результатів** дисертації, к.ю.н, доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету **Кузенко Л.В.** відзначила, що здобувачеві вдалося чітко виокремити фактори, які актуалізують виконання дисертаційного дослідження, присвяченого розробці та прийняттю статутів територіальних громад міст в Україні. Попри те, що наразі зростає кількість досліджень, дотичних до статутів територіальних громад України загалом, доповідач вказала, що проблематика, пов'язана із статутами територіальних громад саме міст є такою, яка потребує свого опрацювання.

Висловлюючи свою позицію щодо наукового рівня дисертації, д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету **Курінний Є.В.** зазначив, що дисертаційна робота Кісловського А.В. характеризується класичним академічним підходом до розгляду питань, винесених у якості розділів та підрозділів дисертації. Автор не просто погоджується із певними позиціями, він полемізує, критикує, наводить власні аргументи на підтвердження чи спростування тієї чи іншої позиції. Імпонує підхід та мотивування наведеної ним класифікації концепцій статутів територіальних громад українських міст.

Позитивними характеристиками наукового дослідження здобувача, що дістали схвальний відгук к.ю.н., доцента, доцента кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету **Кукурудза Р.О.**, є належним чином здійснена структуризація дисертації, яка забезпечує послідовне якісне розкриття питань, актуальних для сучасного муніципально-правового забезпечення статутної нормотворчості в українських містах. Здобувач системно підійшов до питання відображення розробки статутів територіальних громад українських міст, запропонувавши розробляти та обговорювати спочатку концепцію статуту територіальної громади міста, потім – проекту статуту територіальної громади міста. Крім того, позитивом дисертації є значна кількість опублікованих наукових праць, які оприлюднюють для широкого загалу результати наукового пошуку А.В. Кісловського – 6 статей у наукових фахових виданнях та 16 тез доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

УХВАЛИЛИ:

1. Визнати, що результати дисертації Кісловського Андрія В'ячеславовича «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»), мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

2. Рекомендувати рецензентам д.ю.н., професору Є.В. Курінному, к.ю.н., доценту Н.В. Верлос під час проведення попередньої експертизи результатів дисертації дисертації Кісловського Андрія В'ячеславовича «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»), взяти до уваги підсумки цього фахового семінару.

Головуючий:

д.ю.н., професор,
завідувач кафедри
адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

В.К. Колпаков

Секретар:

к.ю.н., доцент кафедри
адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

Ш.Н. Гаджиєва

ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Кісловського Андрія В'ячеславовича «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Дисертація дисертації Кісловського Андрія В'ячеславовича «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») виконана на кафедрі конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія». Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 4 від 4 листопада 2016 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики» Вченою радою Запорізького національного університету (протокол № 11 від 24 червня 2020 року) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі юридичного факультету Запорізького національного університету, та призначено двох рецензентів:

1) професора кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету, доктора юридичних наук, професора Є. В. Курінного;

2) доцента кафедри конституційного та трудового права Запорізького національного університету, кандидата юридичних наук, доцента Н.В. Верлос.

1. Ступінь актуальності теми дисертації

Здобувачем вмотивовано обґрунтовано актуальність та важливість наукового опрацювання питань, що є предметом його дослідження, висвітлюючи зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукової проблеми або завдання. Зокрема, здобувач звертає увагу на таке.

Конституція України 1996 року передбачила, що у державі визнається та гарантується місцеве самоврядування. Номінальність цього інституту за часів перебування України у складі СРСР обумовила той факт, що його розбудова почалася одразу після проголошення незалежності, активізувалась після прийняття Основного Закону України та триває і досі.

Президент Володимир Зеленський назвав першочерговими завданнями у сфері децентралізації внесення змін до Конституції щодо передачі фінансів та повноважень на місця, завершення секторальної децентралізації та процесу об'єднання територіальних громад. Відповідно до цього, на сучасному етапі муніципальної реформи значна увага приділяється практичній реалізації

децентралізації принципу субсидіарності у фінансовій, компетенційній, правовій та інших сферах життя.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 р., називає затвердження статутів територіальних громад одним із заходів, що забезпечують створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень. Отже, обрана тема є актуальною, так як виступає в якості наукового підґрунтя одного з напрямів поточного етапу муніципальної реформи. Доктринальне супроводження цієї реформи є важливою науковою та практичною задачею.

Слід також підкреслити, що на сучасному етапі в Україні відбувається гармонізація національного законодавства про місцеве самоврядування з муніципальними європейськими стандартами. Важливе значення при цьому надається широкому залученню громадськості до вирішення проблем місцевого самоврядування. Так як норми Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо участі громадськості у місцевому самоврядуванні є доволі лаконічними, важливого значення для її регламентації набувають статuti територіальних громад.

Однак, на сучасному етапі розвитку держави та суспільства статuti наявні не в усіх територіальних громадах. А з-поміж чинних статутів територіальних громад далеко не усі відповідають актуальному стану чинного законодавства. У зв'язку з цим актуальним є вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні напрямів подальшого удосконалення матеріальних та процесуальних положень щодо розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні.

Проблеми розробки та прийняття статутів територіальних громад українських міст поки що не були предметом монографічних досліджень. Найближчим за темою дослідженням є дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук І.О. Зайцевої «Конституційно-правове забезпечення статутної нормотворчості у місцевому самоврядуванні в Україні» (2013 р.). Однак, вона не присвячена статутам територіальних громад міст та мала предметом дослідження статутну нормотворчість у місцевому самоврядуванні та її конституційно-правове забезпечення в Україні.

У процесі дослідження дисертанту стали у нагоді наукові розробки українських та зарубіжних авторів, серед яких: Б.Б. Адамоков, Н.А. Антонова, М.О. Баймуратов, Д.О. Барінов, В.Р. Барський, О.В. Батанов, В.І. Борденюк, О. М. Бориславська, О.Є. Гавришев, К.В. Головка, І.В. Дробуш, Б.Ц. Жалсанов, І. О. Зайцева, Д. Д. Заяць, І.В. Ідесіс, Б.В. Калиновський, П.М. Любченко, О.С. Мельничук, Н.В. Мішина, А.Т. Назарко, М.П. Орзіх, О.С. Орловський, М.О. Петришина, О.А. Сергєєв, О. Ф. Фрицький, М. П. Хонда, Н. О. Чудик, О.С. Шугріна, В.С. Штефан та інші.

Стверджуючи про достатньо чималу кількість наукових праць, присвячених проблемам статутів територіальних громад в Україні, зазначимо, що проблеми статутів територіальних громад українських міст

продовжують залишатись такими, що потребують комплексного опрацювання.

Здобувач правильно визначає зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, вказує на те, що дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри конституційного права «Конституційна реформа та модернізація в умовах інтеграційного розвитку України», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2016–2020 рр. «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Тематика дисертації знаходиться у руслі виконання Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна отриманих результатів дисертації, як зазначає здобувач та підтверджує зміст дисертації, забезпечується тим, що дисертація є першим у національній юридичній науці дослідженням, у якому проаналізовано сучасний стан та запропоновано напрями подальшого удосконалення матеріальних та процесуальних положень щодо розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні. У роботі наведено положення, висновки та рекомендації, що характеризуються науковою новизною, зокрема:

вперше:

– запропоновано при розробці тексту статуту територіальної громади міста застосовувати підхід «концепція – проект – нормативно-правовий акт»;

– аргументовано необхідність розробки статутів територіальних громад міст на ідеологічному підґрунті, яке формують конституційні принципи місцевого самоврядування;

– обґрунтовано відсутність необхідності у статуті для територіальних громад тих міст, щодо яких прийнято закон про особливості міського самоврядування;

– рекомендовано у додатках до статутів територіальних громад міст розміщувати карту-схему території міста з описом його кордонів;

– сформульовано пропозицію покласти на міські ради обов'язок здійснювати офіційну інкорпорацію змін та доповнень до статуту і забезпечити постійний доступ до інкорпорованого статуту в електронній формі на своєму офіційному веб-сайті;

– запропоновано класифікувати концепції статутів територіальних громад міст: за суб'єктом підготовки на авторсько-особисті та колективні; за змістовно-кількісним спрямуванням на моноспрямовані та конкуруючі; за суб'єктом, який ініціював розробку концепції на створені за ініціативою органів публічної влади чи посадових осіб та створені за ініціативою інститутів та членів громадянського суспільства;

удосконалено:

– дефініцію поняття «статут територіальної громади міста» (кодифікований нормативно-правовий акт установчо-муніципального характеру, який приймається міською радою та закріплює порядок створення та функціонування органів міського самоврядування, процедури застосування форм безпосередньої демократії, інші не врегламентовані на загальнодержавному рівні положення про міське самоврядування);

– визначення мети статуту територіальної громади міста (забезпечення комплексного регулювання міського самоврядування);

– перелік завдань статуту територіальної громади міста (виявлення та заповнення прогалин у правовому регулюванні міського самоврядування; врахування історичних, культурних та інших особливостей територіальної громади міста; втілення у міське життя конституційних принципів місцевого самоврядування);

– перелік ознак статутів територіальних громад міст (установчо-муніципальний характер; прийняття статутів територіальних громад міст міськими радами, а також внесення до нього змін та доповнень; належність статутів територіальних громад міст до числа кодифікованих нормативно-правових актів; відсутність у статутах територіальних громад міст прямого цитування положень законів України);

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування «установчо-муніципального», а не «вторинно-установчого» характеру статутів територіальних громад міст;

– характеристика установчо-муніципального характеру статутів територіальних громад міст як двохкомпонентної ознаки, що знаходить прояв у встановленні системи органів міського самоврядування та у тому, що статут виступає основою міської нормотворчості;

– пропозиція супроводжувати концепції статутів територіальних громад міст пояснювальними записками та підходи до змісту цих записок;

– доцільність прийняття статуту територіальної громади міста, внесення до нього змін та доповнень міською радою як представницьким органом місцевого самоврядування;

– пропозиція про скасування вимоги про необхідність державної реєстрації статутів територіальних громад в Україні у цілому та статутів територіальних громад міст зокрема;

сформульовано:

– пропозицію про відсутність необхідності повторів положень нормативно-правових актів загальнодержавного рівня у статутах територіальних громад міст;

– пропозицію для статутів територіальних громад міст застосовувати тричленну структуру «розділ – підрозділ – стаття» та кожному з елементів цієї структури присвоювати не тільки порядковий номер, але й найменування;

– пропозицію щодо обов'язкового закріплення у статутах територіальних громад міст тих прав особистості, які стосуються участі у міському

самоврядуванні та щодо яких у загальнодержавних нормативно-правових актах сформульовано відсильні норми до статутів у частині конкретизації їхньої регламентації;

- пропозицію щодо факультативного закріплення у статутах територіальних громад міст тих прав особистості, щодо яких органи міського самоврядування мають можливість встановити додаткові гарантії їхньої реалізації;

- рекомендацію у додатках до статутів територіальних громад міст розміщувати положення про різні форми місцевої демократії (органи самоорганізації населення, загальні збори громадян за місцем проживання, місцеві ініціативи тощо);

- зміни та доповнення до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»;

- пропозицію скасувати Положення про державну реєстрацію статутів територіальних громад, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 р.;

- пропозицію затвердити на загальнодержавному рівні модельний статут територіальної громади міста та методичних рекомендацій, що містять правила нормотворчої техніки для суб'єктів розробки та прийняття статутів територіальних громад міст.

Наукова обґрунтованість вищевикладених наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується їх раціональністю, логічною несуперечливістю, відповідністю основоположним принципам науки. Достатньою для вичерпного розуміння найбільш важливих аспектів питань, що охоплюються предметом дослідження, є нормативно-правова та наукова джерельна база.

Крім того, слід погодитись із тим, що достовірність отриманих наукових результатів забезпечується у роботі вдалим комплексним поєднанням філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що сприяло забезпеченню достовірності та об'єктивності отримання нових знань.

При написанні дослідження було застосовано наступні загальнонаукові методи наукового пізнання: метод аналізу, що дозволив сформулювати пропозиції про елементи концепції статуту територіальної громади міста та пояснювальної записки, якою доцільно супроводжувати цю концепцію (п. 2.1.1), а також щодо змісту проекту статуту територіальної громади міста (п.2.1.2), про внесення низки змін та доповнень до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» (п. 1.2, 1.3, 2.1, 2.2); за допомогою методу синтезу було сформульовано пропозиції щодо ідеологічного підґрунтя статутів територіальних громад міст в Україні (п. 2.1.1), щодо відсутності необхідності статутів для територіальних громад тих міст, щодо яких прийнято закон про особливості міського самоврядування (п. 1.2), а також узагальнено підходи українських вчених - фахівців з муніципального права про нормотворчість органів місцевого самоврядування (п. 1.1); метод абстрагування став у нагоді при формулюванні вимог щодо тричленної структури статутів територіальних

громад міст «розділ – підрозділ – стаття» (п. 2.1.2) та положень, які доцільно уміщувати у додатках до статутів (п. 2.1); метод узагальнення застосовувався переважно при огляді праць сучасних дослідників, присвячених статутам територіальних громад (п.1.1) та при дослідженні статутів територіальних громад окремих українських міст (р. 2). Структурно-функціональний метод був найбільш корисним при характеристиці таких ознак статутів територіальних громад українських міст, як установчо-муніципальний характер та відсутність необхідності повторів положень нормативно-правових актів загальнодержавного рівня у статутах (п.1.3); системний метод став у нагоді при визначенні етапів та стадій розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні (п. 1.3.) та при узагальненні напрямів удосконалення прийняття статутів територіальних громад міст у процесуальному аспекті (п. 2.2).

При проведенні дослідження застосовано низку спеціально-юридичних методів наукового пізнання, насамперед: порівняльно-правовий метод – при дослідженні текстів статутів територіальних громад українських міст (п. 1.2., 2.1); метод правового моделювання став у нагоді при формулюванні визначення поняття «статут територіальної громади міста» та при визначення ознак цих статутів (п. 1.2), а також пропозиції щодо відміни необхідності державної реєстрації статутів територіальних громад в Україні (п. 2.2); метод прогнозування застосовувався при формулюванні пропозицій щодо необхідності скасування Положення про державну реєстрацію статутів територіальних громад, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 р. (п. 2.2) та щодо затвердження на загальнодержавному рівні модельного статуту територіальної громади міста разом з методичними рекомендаціями (п. 1.3).

Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі (точність, логічність, лаконічність, зрозумілість, зв'язаність, цілісність, завершеність).

3. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кісловський А. В. Українські муніципальні юридичні наукові школи: дослідження статутів територіальних громад та нормотворчості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2016. Вип. 6. Т. 1. С. 57–59.

2. Кісловський А. В. Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: теоретичне підґрунтя. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2017. № 10. С. 75–80.

3. Кісловський А. В. Преамбули статутів територіальних громад міст. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1. С. 43–45.

4. Кісловський А. В. Правове регулювання прийняття статутів територіальних громад. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 1. С. 122–132. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2019/01\(102\)/14.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2019/01(102)/14.pdf)

5. Кісловський А. В. Стадії нормотворчого процесу щодо статутів територіальних громад міст в Україні. *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*. 2019. №1. Т. 1. С. 46–49.

6. Кісловський А. В. Метод моделювання у статутній нормотворчості українських міст. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 1. Ч. 2. С. 117–122.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Кісловський А. В. До актуальності питання розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні. *Юридичні науки та їх роль у формуванні правової культури сучасної людини* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 22–23 травня 2015 р. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2015. С. 45–46.

8. Кісловський А. В. Статутна нормотворчість в Україні. *Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 23–24 грудня 2016 р. : у 2-х частинах. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. Ч. 1. С. 36–38.

9. Кісловський А.В. Правила правотворчої техніки для статутів територіальних громад. *Сучасні междисциплінарні дослідження: права урбаністика* : матеріали науково-практичної інтернет-конференції, м. Одеса. 26 грудня 2016 р. Одеса, 2016. С. 113–116. URL: http://onua.edu.ua/downloads/nauka/2016_12_26-konf-tgp.pdf

10. Кісловський А. В. Українські муніципальні юридичні школи: до постановки питання. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.* : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 січня 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. С. 40–42.

11. Кісловський А. В. Теоретичне супроводження розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні. *Сучасні тенденції в юридичній науці України* : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 24–25 лютого 2017 р. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 22–24.

12. Кісловський А. В. Моделювання розробки та прийняття статутів територіальних громад міст. *Децентралізація в Україні: теорія та практика конституційної, адміністративної і муніципальної реформи* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 7 квітня 2017 р. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 48–49.

13. Кісловський А. В. Теоретичні проблеми розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні. *Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю Інституту управління та права ЗНТУ, м. Запоріжжя, 20 травня 2017 р. : в 2 т. Запоріжжя : «Просвіта», 2017. Т.1. С. 116–118.

14. Кісловський А. В. Українські муніципальні наукові школи. *Конституція України в контексті сучасних конституційних парадигм. X Тодиківські читання* : збірка тез наукових доповідей і повідомлень міжнародної наукової конференції, м. Харків, 27–28 жовтня 2017 р. Харків : ТОВ «Видавництво «Права людини», 2017. С.185–186.

15. Кісловський А.В. До питання сутності статуту територіальної громади міста. *Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні* : збірник тез VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 7 грудня 2017 р. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2017. С. 55–57.

16. Кісловський А. В. До питання структури статутів міських громад. *Регіональна політика : історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика* : збірник наукових праць III міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 22–23 лист. 2017 р. : у 2 ч. Київ : Київський національний університет будівництва і архітектури. Київ, 2017. Ч. 1. С. 277–280.

17. Кісловський А. В. Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: постановка проблеми. *Проблеми реалізації норм публічних галузей права в контексті реформування державної влади* : збірник наукових праць за матеріалами міжнародного круглого столу, присвяченого 20-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 170-річчю Одеської школи права, м. Чернівці, 30 листопада 2017 р. Чернівці, 2018. С. 32–34.

18. Кісловський А. В. До питання необхідності преамбули у статутах територіальних громад міст. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : збірник тез всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Хмельницький, 23–30 квітня 2018 р. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. С. 55–57.

19. Кісловський А. В. Структурні елементи статутів територіальних громад міст: постановка питання. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2 х т. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. Т. 1. 268–269.

20. Кісловський А. В. Стан дослідженості питання розробки та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст. XI Тодиківські читання* : збірка тез наукових доповідей і повідомлень міжнародної наукової конференції, м. Харків, 26–27 жовтня 2018 р. Харків : ТОВ «Видавництво «Права людини», 2018. С. 48–49.

21. Кисловский А. Разработка и принятие уставов территориальных общин городов в Украине: теоретические основы. *Современные направления и тенденции развития юридической науки в Азербайджане* : материалы международной научно-практической конференции, посвященной 90-летию со дня рождения выдающегося государственного деятеля, знаменитого общественно-политического деятеля и ученого, заслуженного юриста, доктора юридических наук, профессора Муртуза Наджаф Оглы Алескерова, г. Баку, 2–

3 октября 2018 г. Баку : Издательство Бакинского университета, 2018. С. 239–242.

22. Кісловський А. В. Стадійність нормотворчого процесу щодо статутів територіальних громад міст. *Правове життя сучасної України* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 17 травня 2019 р. : у 2 т. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 1. С. 342–344.

Повнота опублікування результатів дисертації засвідчується таблицею 1.

Таблиця 1 – Повнота опублікування результатів дисертації

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
Зарубіжні періодичні наукові видання			
1.	Метод моделювання у статутній нормотворчості українських міст.	<i>Visegrad Journal on Human Rights</i> . 2020. № 1. Ч. 2. С. 117-122.	П.1.2 П.2.1
2.	Стадії нормотворчого процесу щодо статутів територіальних громад міст в Україні.	<i>Jurnalul Juridic Național: teorie și practică</i> . 2019. №1. Том 1. С. 46-49.	П.3.1 П.2.3
Наукові фахові видання України			
3.	Українські муніципальні юридичні наукові школи: дослідження статутів територіальних громад та нормотворчості.	<i>Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки</i> . 2016. Вип. 6. Том 1. С. 57-59.	П.1.1, П.2.3
4.	Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: теоретичне підґрунтя.	<i>Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України</i> . 2017. № 10. С. 75-80.	П.1.3.
5.	Преамбули статутів територіальних громад міст	<i>Прикарпатський юридичний вісник</i> . 2018. № 1. С. 43-45.	П.2.1 П.2.2.

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
6.	Правове регулювання прийняття статутів територіальних громад.	<i>Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.</i> 2019. № 1. С. 122-132. URL: http://zt.knteu.kiev.ua/files/2019/01(102)/14.pdf	П.2.3 П.1.3

ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертацією Кісловського Андрія В'ячеславовича за темою: «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару, вважаємо, що:

1. Дисертація Кісловського Андрія В'ячеславовича за темою: «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань. Характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне та практичне значення, а отже, свідчить про істотний особистий внесок здобувача у розвиток правової науки.

2. Дисертація Кісловського Андрія В'ячеславовича за темою: «Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики», може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») у разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

професор кафедри

адміністративного та господарського права

Запорізького національного університету,

доктор юридичних наук, професор

Є.В. Курінний

Рецензент:

доцент кафедри

конституційного та трудового права

Запорізького національного університету,

кандидат юридичних наук, доцент

Н.В. Верлос